

Avskrift

Lärarehemmet i Rönneberga

Minnen och hågkomster från hemmet och hembygden under
åren 1880 – 1892

av
folkskolläraren H A. Eliasson

På anmodan av rektor E. Forslid, Svalöv, vill jag härmed skriva ned en liten berättelse om, hur man hade det uti ett folkskollärarehem på landet under mina barnaår, således under tiden 1875–1892, och gör jag det så mycket hellre, som jag alltid älskat mitt hem i Rönneberga skola, och Rönneberga backar är för mej ännu rent av en ”helig mark”, varför jag ofta under mina cykelturer ej förglömmer att köra långa omvägar för att då och då bli i tillfälle att skåda den hänförande utsikt, man har från några av de där befintliga ättehögarna, där man vid siktbart väder kan räkna ett 25-tal kyrkor. Denna hembygdskänsla ligger nog i blodet från mina föräldrar, vilka ej för något i världen skulle vilja utbyta denna verksamhetsplats mot någon annan, även om bättre lön och bättre levnadsvillkor till följd därav yppade sej. Som bevis därpå kan omnämnas, att min fader, Nils Eliasson, av folkskoleinspektören Dr Ambrosius, Göteborg, en gång blev erbjuden plats i nämnda stads folkskolor men nekade att mottaga den, ty han sade sej ej kunna lämna sin kära skola i Rönneberga, och min moder, som var född och fostrad uti ett gott lantbrukarehem, Lilla Gullet i Råga Hörstad, skulle ej kunna låta övertala sej till bosättning i denna stora stadsmetropol, oaktat hon genom räntorna av sitt – enligt den tidens sätt att räkna –

rätt stora från hemmet ärvda kapital hade kunnat bidra till en betydligt bättre livsföring.

Då mitt hem lyckliggjordes med ej mindre än fyra stycken matfriska pojkar, vilka kunde slita kläder och skodon i rätt så hög grad, var det ej så lätt alltid att få debet och kredit att gå ihop, då lärarelönen, under många år ej utgjorde mera än omkring sex à sju hundra – säger 700 – kronor pr. år, som utbetaltes kvartalsvis och mången gång ej på den bestämda dagen, under åberopande av skolkassören, att några penningar ej förefanns i kassan, utan fick jag, (eller någon av mina bröder), som ofta, då min fader var förhindrad att lyfta lönen, gå hem med oförrättat ärende till stor besvikelse för vår moder, som mången gång var i stort behov av penningar till hushållet.

För att ekonomin skulle bli något förbättrad, så måste min fader åtaga sej smärre uppdrag, vilka voro i hög grad arbetsamma och tidsödande men ej särskilt inkomstbringande. Han jämte lärare Svensson i Sireköpinge var anställd som revisor under många år i Tågarps sparbank med den lilla ersättningen av 100 kr. i årlig lön, vilket var en liten summa, då han många, många sena kvällar måste traska till och från Tågarp och under många nätter i hemmet till kl. 1 eller 2 med den s.k. "räntelathunden" i handen revidera de stora kassaböckerna.

Om han så kände sej trött, uppiggade han sej med en pipa tobak, "Ärligt o gott" eller en god kopp kaffe, som min moder ofta i nattens sena timma steg upp och lagade åt honom. Byns befolkning hade ofta ärenden till honom för att få utskrivet reverser, kvitton, betyg o.s.v., vilka ej ansågos gällande, utan att läraren hade utskrivit dem. För sådana småtjänster tog han ej betalt, utan bjöd min moder i stället en god kopp kaffe på besökaren. Kaffe- och cigarrkontot i handelsbutiken blev därför alltid rätt så stort.

En och annan förrättad bouppteckning eller mindre auktion kunde då och då inbringa en liten tillökning i kassan. Då han hade en mycket vacker skrivstil, skrev han ut många s.k.

Minnen och hågkomster

sorgebrev att inramas och upphängas på väggen efter någon död, för vilket han ersattes med 1 kr.

Mången gång önskade lantbrukarna att betala in natura, exempelvis med några kannor mjölk, ett stycke fläsk, ett tjog ägg etc., men detta betalningssystem undvek han, ty han ansåg sej komma uti en viss beroendeställning till deras barn vid undervisningens utövande. Men på den tiden var detta betalningssystem till lärarna ganska vanligt. Däremot blev han mycket ofta uppvaktad vid avgångsexamina med vackra presenter, av vilka jag har en hel del genom arv i min ägo. Bland dem tronar på mitt skrivbord ett mycket vackert skrivställ med silverringklocka och försett med följande inskription: "Mine ått N. Eliasson 18³/₄84 af Axsell N." (Av vissa hänsyn vill jag ej utskriva efternamnet). Att ej mindre än tre stavfel insmugit sej i ingravingen beror helt säkert därpå, att lantbrukaremorän varit inne i staden i och för inköp av detta minne, och hemkommen har hon så skickat någon åstad in till guldsmeden med en i hast ihopkommen uppgift å det, som skulle ingravas på presenten.

Att min fader förärades med så många presenter från sina avgångselever berodde bl.a. därpå, att kyrkoherden i församlingen, P. Thulin, som ju också alltid på den tiden var Ordf. i skolrådet, bestämde examensdagen i Rönneberga skola till den 13 april, då min fader fyllde år, vilket hade till följd, att efter examen kyrkoherden jämte en del umgängesvänner inbjödos till middag. Således blev dagen ifråga en festdag i dubbel bemärkelse.

Denne kyrkoherde, Thulin, var en ovanligt stor sällskapsmänniska och som sådan mycket humoristisk, varför den ena historien avlöste den andra. En historia, som han ofta kom med, och som angick mej, skall jag berätta: Då jag var ungefär 7 år gammal och nätt och jämnt hade lärt känna igen bokstäverna, blev jag en dag skickad av far till prästgården med ett brev. Vid avfärden fick jag diverse förmaningar av min moder angående mitt uppförande i prästgården. Under marschen till Asmund-

torp över backarna gick jag och läste på utanskriften många gånger orden Per Thulin, ty ordet kyrkoherden var allt för svår-läst för mej. Framkommen till bostadens ingång kom efter min påringning fru Thulin, född Zvickfelt, en mycket fin och bele-vad dam med "guldbågar" på näsan och öppnade dörren, då jag vid hennes åsyn utbrast: "God dag! Träffas Per Thulin?" Svaret blev: "Ja, det gör han. Men min lille, käre vän, man skall ej fråga så, utan man skall säga: "Träffas kyrkoherden?"

Frun rusade in och berättade "blamaschen" för sin man, som blott skrattade ett slag och uppmanade så sin fru att bjuda Eliassons Hans på en del gotter. När han så frågade mej, vad jag skulle bli, då jag blev stor, svarade jag strax utan betänkan-de: "Kusk hos prästen."

Den gången gick jag skamsen hem men tröstade mej med, att detta får säkerligen aldrig far och mor reda på. Jo, jag tackar! Då kyrkoherden kom den 1ste Nov. till skolan vid inskrivning-en, så bad han mina föräldrar, att Hans gärna kunde gå ut ett slag i det andra rummet. Efter en stund skrattade de alla tre mycket hjärtligt. Av nyfikenhet ställde jag mej i dörrspringan för att avlyssna samtalet, och till min stora förtret, som jag tyck-te, berättade kyrkoherden hela episoden. Men det blev ej någon strängare tillrättavisning av mina föräldrar den gången. Men under hela min seminaristid, då jag besökte honom för att få mitt terminsbetyg påskrivet, fick jag denna historia till livs un-der skämtets form, och ofta sade han vid mitt inträde i ämbets-rummet: "I dag träffas Per Thulin."

Då det ej fanns någon flicka i familjen, och våra föräldrar ej alltid hade råd att anställa hembiträde, måste vi pojkar biträ-da vår moder med hemmets skötsel, och för att ej oenighet skul-le uppstå mellan oss vi de olika sysslornas utförande, ålades vi en viss arbetsfördelning, så att en fick uppgiften att biträda vid städningen av rummen, en annan måste utföra diskningen ef-ter måltiderna, och åter en tredje fick stå för eldningen och in-

Minnen och hågkomster

bärningen av kol och ved samt t.o.m. hjälpa till vid matlagningen.

Uppeldningen av skollokalerna fick ske om vintertiden ganska tidigt, ty dessa skulle vara uppvärmda till kl. $\frac{1}{2}$ 9, då undervisningen tog sin början. Oaktat denna arbetsfördelning mellan oss bröder kunde emellanåt uppstå småtvister, men de avbrötos ofta med orden: "Var och en går och sköter sin uppgift för dagen!" Kiv fick ej förekomma. Enligt vad min svägerska, som var elev i skolan, har berättat, kunde ofta under någon av rasterna inträffa, att hon jämte någon kamrat gick in i köket och anmälde sej till hjälp vid diskning, skoputsning eller dammtorkning av rummen, då de som tack därför bjödos på en god kopp kaffe till sina smörgåsar.

Ett rätt så tungt arbete, som ålades oss pojkar, var städningen av skollokalerna, dock med något biträde av vår moder. Det var ingen lätt sak att ständigt hålla rent efter 50 eller 60 styckken elever i all synnerhet under vintern, då rummen ofta under regniga och snöiga dagar förorenades i hög grad. För detta rätt så obehagliga arbete uppbar vår fader endast 35 kr. om året, vilket ju var en ovanligt låg ersättning, även om dessa penningar då hade samma värde som 150 kr. nu i våra dagar.

Omsider funderade vår fader på att barnen fingo förse sej med ombytesskor, vilka år efter år ärvdes från de avgående eleverna till de nyinskrivna. Det kunde inträffa, att något barn fick sitta i sin bänk med en toffel och en träsko, men fördelen med dessa skodon var, att de voro torra. När jag blev seminarist, förmådde jag min fader att avsäga sej denna skolstädning, vilken i fortsättningen kom att ersättas med en betydligt högre summa, då en skolstäderska anställdes.

Då någon extra hjälp i hemmet behövdes, inkallades en gammal, snäll gumma, som hette mor Jöns Bengtsson, och som bodde strax intill skolan. Om våra föräldrar voro inbjudna hos någon lantbrukare någon kväll, så fingo vi rätt att anmoda denna gumma att laga åt oss något gott, exempelvis plättar, eller

fick hon i uppdrag att anrätta åt oss den fisk, som vi kommo hem med från mossen eller någon mägergrav.

Under vår och sommarmånaderna hade vi ett drygt arbete att utföra uti de rätt stora skolträdgårdarna, ej blott den, som var avsedd för läraren utan även i trädgården, som var bestämd för undervisningen i trädgårdsskötsel. Varje barn hade visserligen på våren fått sej tilldelat ett litet köksträdgårdsland att sköta och omse, men när så sommarskolferierna kom, glömde barnen sina förpliktelser i det fallet, och vi fingo så ta' ihop med att rensa bort ogräset ur parcellerna. Då detta skolträdgårdsland delvis hade ett vattensjukt läge, så bidrogo vi pojkar i klassen att täckdika vissa områden, vilket gick så till, att ett dike uppgrävdes till ett djup av ungefär en meter, i vars botten vi ordnade platta gråstenar till formen av ett fyrkantigt rör, vari grundvattnet kunde ledas fram. Dessa stenplattor buro pojkarna till skolan från sina respektive hem. Då vår fader hade en ovanlig förmåga att hos sina elever framalstra arbetsglädje, tyckte vi, att detta rätt stränga arbete var i hög grad intressant.

Men emedan en av min faders efterträdare ej ville ha så mycket att tänka på med denna trädgårdsskötsel, lämnade han med inspektörens tillåtelse, tråkigt nog, ifrån sej denna trädgård, vilket ju ej var så välbetänkt enligt min mening.

Med avseende på skolans läge i närheten av Rönneberga backar erbjödo sej många tillfällen att idka en uppfriskande vintersport. Från varje hem medfördes slädor, vilka vi använde vid den s.k. skottningen från backarnas krön ned i dälderna, vilkas sluttningar efter varandra kommo att verka som en berg och dalbana. För att få körbanan så glatt som möjligt ålade vi oss ett rätt så stort arbete med att om kvällarna bära upp vatten i spannar och slå det ut på sluttningen, vilket hade den åsyftade verkan, att skottbanan under natten genom frostens inverkan blev mycket hal och glatt, och ju större blev farten under åkningen dagen därpå.

Minnen och hågkomster

Ofta lånade vi s.k. kälkar från gårdarna, på vilka vi spikade några bräder, så att vi på desamma fingo plats för 6 à 8 åkande samtidigt. Ju större belastningen blev, ju större blev farten. Om någon styrande, som satt främst, ej var sin uppgift vuxen, kunde ofta hända, att vi mitt under den högsta farten kommo att kastas huller om buller på sluttningen. Man förvånade sej ofta över, att ej någon fick en arm eller ett ben avslaget.

Vintern 1888 blev mycket snöig och lång, och snön låg i stora drivor och smälte ej riktigt bort förrän framåt i maj månad, vilket hade som följd, att många av fruktträdens grenar nedbrötos, varför skörden detta år blev betydligt reducerad. Någon gång i mars månad låg en morgon skolhuset insnöat, så att vi pojkar till stor förnöjelse fingo i uppdrag att ordna om en tunnel ut till pumpen, varifrån vi skulle ha vattnet till morgonkaffet. Undervisningen måste inställas flera dagar till följd av snöhinder på vägarna.

För omväxlings skull förflyttade vi oss ibland ned till Rundqvists mosse eller till någon större mägergrav för att åka skridskor eller "slå kana". Någon gång ordnade vi om en s. k. "kattasnurra" på isen, vilken arrangerades på så sätt, att en kraftig träpåle nedslogs genom isen i mossens botten. Från dennes topp anbringades en omkring 5 m lång stång, i vars andra ände en släda fastgjordes. Denna stång framfördes skiftesvis av oss pojkar, och på så sätt åkte vi karusell för billigt pris. – Kunde vi så någon gång genom ett hål i isen draga upp en eller annan gädda eller ål, så blevo vi mycket välkomna hem till mor och undsluppo i så fall uppsträckning, därför att vi kommo från leken med alldeles genomvåta kläder och strumpor. Sådana tillrättavisningar voro ju annars ganska vanliga från mors sida, även om vi på kvällarna fingo i uppdrag att själva stoppa våra strumpor. I den händelse mor blev något för sträng, så avbröt någon gång far sin tidningsläsning genom att påminna mor med orden: "Bengta, det är väl bättre, att pojkarna slita kläder än sängkläder!" Då sutto vi pojkar och tänkte för oss själva, – ty det

dugde ej att yttra sej i saken, – att det är då en "vældans" bra fader, vi ha, ty han har förståelse för sådana spørsmål.

Om höstarna, då väderleken började bli något kallare, så roade vi oss med att, som vi kallade det "fyra", vilket bestod däruti, att vi först hjälptes åt att insamla mängder av gräs, pin-nar och grenar från de då befintliga pilevallarna mellan lant-männens ägor. För att så eldbrasan skulle bli så mycket mera kraftig, samlade vi en hel del s. k. "kokasor" från de avbetade klövervallarna, vilka utgjordes av torkade ko-exkrementer, var-av vid förbränningen framalstrades en kraftig rökutveckling, ju större ju bättre. Att vi vågade ställa till sådan mindre lämplig "lek med elden" berodde därpå, att det ej fanns några hus be-lägna i närheten, så att verkliga eldsvådor kunde uppstå. Men en gång höllo vi på råka illa ut, ty då lockade vi Asmundtorps brandkår att komma upp till Rönneberga i vildaste fart, ty trod-de man i Asmundtorp, att det utbrutit en eldsvåda på norra si-dan av backarna i Rönneberga by. Men den gången blev ej far-min så värst mildt stämd mot oss "fyrare", utan fingo vi en väl-digt kraftig förmaning med åtföljande bestraffning, vilket hade som följd, att vi ej behagade leka med elden i fortsättningen.

Nu ha vi att märka, att sådant "fyrande" var en vanlig fö-reteelse på efterhösten vi kylig väderlek, då vaktpojkarne bru-kade värma sej vid sådana eldhärdar, dels för att därigenom av-bryta enformigheten ute bland boskapen och dels för att upp-värma sej, emedan de ofta voro ganska tunt klädda efter årsti-den.

Om sommaren roade vi oss med att "spela pinne" med tillhjälp av en längre och en kortare pilkäpp. Följande moment ingingo i denna lek: utkast, kasta lyra och näpst, och så räkna-de man vissa poäng för alla lyckade utslag eller mottag.

Emellanåt "lekte vi gömma" i lantbrukarnas gårdar ofta till stor förargelse för ägarna, ty vi brukade härja omkring un-der middagsrasterna, vilka då varade omkring 1 ½ timme, och

Minnen och hågkomster

voro vi då ej alltför aktsamma i lantmännens halmstackar, hölador eller trädgårdar.

Då vägarna voro torra, roade vi oss med att "kasta trilla", som bestod däri, att det ena laget sökte att med tillhjälp av ett litet cirkelrunt hjul, som kastades med väldig fart, driva det andra laget långa stycken av vägen, ofta halvvägs mot Tågarp.

På våren "pickade vi fyrkar", då vi med tillhjälp av en järnkula genom kraftiga slag sökte vända penningarna från "klave" till "krona". Då vi härvid fördärvade mynten, blev denna lek förbjuden, men då sökte vi på råd och använde oss av i stället för ett- två- eller femöringar små fyrkantiga bleckbitar i olika storlekar, som vi fingo utklippta hos smeden. På den tiden kunde vi ej "rulla kulor" på vårsidan med cementkulor, vilka då ej voro så lätta att få tag uti, utan tillverkade vi själva kulor av lera, vilka torkades eller brändes i stekugnen. Dessa hade, eftersom de voro vunna, lika stort värde som cementkulor.

Ett ganska uppskattat nöje bland ungdomen på den tiden var att "slå katten ur tunnan", vilket förekom under någon söndag på försommaren, och åsåg jag denna tillställning en gång vid Heljarps kvarn, vilken som bekant nu inköpts av Rönnebergs härads hembygdsförening.

En del av ortens lantbrukaresöner eller drängar infunno sej med var sin häst på ett visst bestämt klockslag vid kvarnen. En tunna, försedd inuti med en mycket väl inlindad flaska brännvin, upphängdes uti en lina så pass högt uti en utskjutande stång i kvarnen, att ryttaren kunde rida under densamma och slå till den med en knölpåk. Den ryttare, som lyckades slå på tunnan det slag, efter vilket flaskan föll ut, erhöll densamma som ett pris, varefter innehåller fördelades bland deltagarna. Den största svårigheten bestod uti att lugna sin häst och ha den i sin hand, ty genom de upprepade kraftiga slagen blevo hästarna ystra och uppskrämda, och somliga ville ej gärna lyda tygel utan hoppade åt sidan, då i så fall slaget ej träffade. Naturligtvis avslutades förnöjelsen med dans och kaffedrickning.

På midsommarafton "brändes varje år tjärtunna" – eller så kallad Sankt Hans-eld på Rönneberga backar och uppsattes densamma på en rätt hög ställning, för att den skulle kunna lysa så långt som möjligt och tävla i belysningseffekt med sådana i Dagstorp, Östra o Västra Karaby, Rönnarps bjer o.s.v. Sedan tunnan fallit ned under de närvarandes jubel, hade vi en mängd brädbitar och annat brännbart till rätta, som kastades på eldhärden, så att det uppstod ett stort flammande bål, som brann ganska långt ut på kvällen.

Någon bestämd postgång till byn från Asmundtorp eller Tågarp hade man ej på den tiden, utan ombesörjdes den av mej under mina pojkar och av mina bröder efter min avflyttning från hemmet, och inskränkte sej posthämtningen från Asmundtorps station till blott 3 gånger i veckan, emedan på den tiden den lästa ortstidningen Korrespondenten ej utkom oftare. Det var ej alltid så angenämt att under vintern efter mörkrets inbrott kl. 4 e. m., då skolundervisningen för dagen avslutades, bege sej den 3 à 4 km. långa vägen till stationen, men detta uppdrag fullgjorde vi ytterst gärna, ty blev det för oss en ganska lukrativ affär särskilt vid Jultiden, då vi hos de respektive post- och tidningsmottagarna uppbar ersättning för sysslan. Hade någon under året fått mottaga post ett större antal gånger, så kunde ersättningen uppgå ända till 4 à 5 kr. Om någon som t. ex. f. riksdagsman Christen Assarsson, som på den tiden bedrev en rätt så stor agenturrörelse för brand- och livförsäkras A-B. "Skåne", önskade något extra bud till stationen, så var det ingenting annat att göra än att "lägga benen på ryggen" och bege sej åstad, och ersattes man då med 10 öre. Det kom ej i fråga att för dessa förtjänster inköpa en hel del "snask" utan möjligen för en eller annan 2-öring, för vilken en stång lakrits inköptes hos handlande Måns Johansson i Asmundtorp. Då den förut omtalade hjälpgumman fick mottaga något brev, oftast med en däri inneliggande 10-dollars-sedel, från någon av sina tvenne söner i Amerika, ersatte hon den för henne ofant-

Minnen och hågkomster

ligt stora nyheten med 10 öre, och hade man då också det stora förtroendet att läsa detsamma för henne, ty detta kunde hon ej själv. Om man så skulle skriva ett brev för henne som tack, bekom man alltid 20 öre i "dricks".

Hemkommen med posten var man alltid välkommen med de postala nyheterna först och främst, men så hade man alltid en del "tidender" att inberätta ang. resande vid stationen; vidare hade man också hälsningar att framföra från påträffade vänner och bekanta.

Ett uppdrag, som inbringade lite penningar, var att passa och se till hästar vid skolan, vars ägare var på besök och hade ärenden till vår fader.

Under flera år var jag agent för firman John Fröberg, Fin-spång, som försålde mängder av mindre leksaker och s. k. visitkort genom sina många agenter över hela landet.

Dessa och liknande sparmedel samlades uti en låda, försedd med ej mindre än 3 stycken låsanordningar för att vara skyddade för stöld, och så omsider hamnade de i Tågarps sparbank, där vi bröder hade var och en sitt konto. Där stodo de inne för min del ända till min konfirmationsdag, då för dem inköptes ett präktigt ankar-fickur, som kom att utvisa mej tiden, ända tills jag kunde ersätta detsamma med ett magnefikt guldur, som överlämnades mej på min 50-års-födelsedag av mina manliga lärarekamrater vid Landskrona folkskolor.

Om vår fader som lärare skulle bedömts för sin undervisning i enlighet med gällande lässchema och normalplan, hade han säkerligen blivit varnad många gånger, ty hade han i likhet med många lärare på landsbygden sitt eget sätt att undervisa utan att därför bliva betraktad som en dålig lärare. Hos både överordnade och sina elever hade han ryktet om sej att vara en utmärkt dugande sådan, som hade en enastående förmåga att inpränta kunskaper och fostra sina elever till dugande medlemmar av familj, stat och kyrka. Detta betyg kan jag som hans elev intyga och ge honom, ty jag kan påstå, att jag hade ett så stort

pensum av kunskaper, då jag vann inträde vid Lunds folkskollärare-seminarium, att jag ej behövde arbeta något vidare under det första året av min vistelse vid nämnda anstalt. Detta omdöme delas med mej av en hel del av hans forna elever, vilka gjorde samma erfarenhet, då de efter skoltidens slut vistades vid folkhögskolor eller andra läroanstalter. Gav han några råd och meddelanden, skedde det alltid med eftertryck och bestämdhet utan något traggande eller daltande. Som exempel därpå kan jag i detta sammanhang anföra, att då jag efter prov blivit godkänd och intagen vid seminariet skulle säga farväl med hemmet och stod resfärdig, stack han en 100-kr. sedel i min bröstficka med orden: "Här har du att börja med, och du får mera, då det behöves, men vill jag blott säga dej en sak: "får mor och jag reda på, att du använder dessa medel till spritdrycker, så tar vi vår hand tillbaka". Då jag tackade och började meditera något ang. försiktighet och måttlighet, avbröts jag strax med orden: "Nå ja, detta är vår vilja emellertid! Lycka till!"

Detta farväl gjorde så stort intryck på mej att jag under alla min 4 seminarie-år avhöll mej från bruket av starka drycker, och lät jag mej ej lockas att i sällskap med kamrater ens dricka ett glas vin på lördagskvällen efter slutat veckoarbete. Det torde anmärkas, att det var mycket lätt på den tiden att i någon diverseaffär göra inköp av en flaska vin för ett pris av endast 1,25 kr.

Orsaken till att, som nämndes, far ej alltid följde skolschemat var, att under vissa delar av läsåret klasserna ej voro mera än halvbesatta, emedan lantmännen ej vidare respekterade skolplikten utan mången gång höllo, särskilt pojkar, hemma hela veckor, ja månader, för att delta i lanbruksgöromålen.

Så kunde han undervisa i matematik en hel eftermiddag med tillhjälp av s. k. monitörer, som hade uppdraget att bispringa de mindre försigkomna barnen. Tyckte han att läsfärdigheten var något svag, så höll han på med läsning några timmar i följd. Då väderleken var särdeles gynnsam under våren eller hösten,

Minnen och hågkomster

tog han alla klasserna med ut i skolträdgården och satte alla barnen i verksamhet där. Huvudsaken för honom var, att barnen vid läsårets slut kunde någonting.

Han följde mycket noga med utvecklingen på undervisningsområdet, och hade han exempelvis börjat med hembygds-kunskap i skolan, långt innan nämnda ämne var föreskrivet i normalplanen. Gymnastiken miss-sköttes, ty han ansåg, att, då han ej hade någon gymnastiksal till förfogande, så ville han ej genom att röra upp dammet förstöra luften i skolsalen med detta ämne, och däri hade han i viss mån rätt. Sedan han fått några dagövningar för fristående gymnastik av mej, använde han sej dock av dem.

Åt geometrien hade han ej mycken tid övrig, utan inskränkte sej denna undervisning till några lektioner under läsåret i de enklaste grunderna för detta ämne. Ortens flora var han mycket förtrogen med, och eleverna uti de högsta klasserna hade god reda på de vanligaste arterna och växtfamiljerna på åkrarna och dikesrenarna.

Att han hölls för en noggrann och till följd därav sträng lärare, berodde i viss mån på, att han alltid ställde stora fordringar på sej själv. Som bevis därpå må anföras, att det ej var ovanligt att se honom gående fram och åter i skolrummet en timma före undervisningens början, då han med pipan i munnen förberedde sej på kristendomslektionerna.

Hur det gick till, att jag bestämde mej för lärarekallet, skall jag berätta:

En vacker vårdag år 1892 uppmanades jag att gå med upp på Rönneberga backar i sällskap med honom och skolans elever. Uppkomna på backarnas högsta krön sade far åt mej: "Då du så många gånger har hört mej berätta om slaget vid Landskrona 1677, så kan du gärna göra det i dag!"

I hast satte jag tankeapparaten i gång och föredrog efter bästa förmåga, vad jag visste ang. ämnet i fråga. På återvägen till skolan sade han till mej: "Ja, jag tycker, att du gärna kan bör-

ja förbereda dej för inträdesprov till seminariet, men i så fall måste du under detta halvåret läsa duktigt, ty detta prov skall äga rum i aug. månad."

Sådana eller liknande prov ställde han nog också på mina bröder, då de skulle bege sej ut i livet. Då jag mycket ofta hade deltagit vid olika arbeten inom lantbruksområdet och ej funnit dem vidare tilltalande, så skrev jag min ansökan till inträde vid Lunds folkskollärare-seminarium och vann inträde bland 181 sökande. Och det må jag säga, att det ej hade dugt att på något sätt miss-sköta sej där, ty terminsbetygen granskades mycket noga. Jag minns, att, då jag en gång fick mitt betyg sänkt uti geografi och därför erhöll 5 kr. mindre i stipendium, jag måste läsa in nästa klass' kurs under sommarferierna. Detta hade ju naturligtvis till följd, att jag fick mitt betyg ämnet i fråga höjt upp igen den första terminen i den 3dje klassen.

Varje fastlag firades i skolan med ett s. k. "fastlagsgille", vilket blev en av de trevligaste skolepokerna under läsåret. Vid ankomsten till skolan vid middagstiden på fastlagsmåndagen bjöds först på kaffe och vetebullar. Sedan skolbänkarna så flyttats å sidorna i skolsalen, roade vis oss med ringdans och lekar. Därefter undfägnades vi med smörgåsar och mjölk. När vi så hade lekt oss riktigt trötta, och det började lida mot uppbrottet, försågos vi med kokt mjölk och bullar i så stora mängder, att någon mera mat och dryck den dagen ej kunde förtäras. Då lantbrukarebarnen medförde till kalaset från hemmet mjölk, grädde och smör, så kunde priset sättas så lågt som till 25 eller 30 öre.

I slutet av julen firades kalas uti en del av lantbrukarehemmen, och då voro naturligtvis lärarens barn självskrivna gäster i all synnerhet till de s. k. julgransplundringarna, vilka alltid fingo en festlig stämning med sång, dans, lekar o. s. v.

Då all säden var inbärgad gingo de s. k. höstgillena av stapeln. För att bli inbjuden till ett sådant gille, måste man ha deltagit i höstarbete minst en dag, och till följd därav ställde

Minnen och hågkomster

man naturligtvis om, att man om möjligt på varje gård hade arbetat denna tid, så att man kunde bli i tillfälle att deltaga uti så många sådana gillen som möjligt. Den dagen var lantbrukaren och hans hustru alltid vid mycket gott humör, och man undfågnades rikligt med mat och dryck av alla slag. Husbondefolket umgicks då på ett särskilt gemytligt sätt med de inbjudna. Husfadern satte sej vid bordsändan i storstugan med drängarna och dagakarlarna omkring sej, och så kom kortleken snart på bordet, då det spelades "sista stick", "knack", "kille", "priffe" o. s. v. En loge hade anordnats till danslokal, där dansen trädde efter en fiols eller dragharmonikas smäktande toner.

Efter skörden på hösten skulle ju säden tröskas så fort som möjligt. Först och främst gällde det ju att bli klar med höstsädesslagen, vete och råg, så att man därav kunde baka nytt bröd och vidare bli försedd med utsäde till höstsådden. Vidare väntade ett och annat dåligt tak på långhalm i och för lagning eller nytäckning. Dagen lång från kl. 4 på morgonen ut på sena aftonen hörde man slagans taktfasta slag. Den övriga säden tröskades under mina tidigaste barnaår, med tillhjälp av tröskverk, vilka erhöilo kraften från en s. k. vandringsmekanism utanför ladan, och drogs denna av ett par hästar, vilka kördes av en pojke som kusk. Detta enformiga uppdrag fick ofta vi pojkar på vår lott för en ringa dagspenning, och detta kallades för att "köra vandrigen". Sedan säden var tröskad, skulle den harpas ren från agnar och s. k. "ämter", innan den kunde försäljas eller användas. Vid sekelskiftet ersattes dessa tröskverk av ångtröskverk, vilka inköptes av s. k. tröskbolag, bestående av 2 eller 3 delägare.

På senvintern eller strax innan våren voro ofta lantbrukarna sysselsatta med att "skoga", då på rot stående ek-, bok- eller furuträd eller huggen ved inköptes på s. k. skogsauktioner uppe på Söderåsen i Kloveröd eller Axelvold. Sedan träden voro fällda och söndersågade, skulle de hämtas hem till gården

med hästskjutsar. Sådana skogskörslor var jag ofta med om, och då gällde det att stiga upp på morgonen redan klockan 3 för att bli färdig att åka med på en sådan skjuts. Körkarlen försågs då med en präktig matkorg, vars innehåll smakade alldeles utmärkt, då man hade anlänt till hämtningsplatsen, där man åt frukost, åhörande den muntra fågelsången i skogen och inandades den friska ozonrika luften däruppe. Maten utgjordes av gott hembakat bröd, smör uti en s. k. "trä-äska", ägg eller äggkaka, fläsk, kött, hemlagad korv och hemystad ost. o. s. v. Sedan den stora bolstervagnen var lastad, gällde det att åka hem, sittande på toppen av lasset under 5 eller 6 timmar, då man uttröttad satt och halvsov under den största delen av vägen.

Om lantbrukarna under den föregående generationen om sommaren sysselsattes med det i hög grad ansträngande mörklingsarbetet, så hade de arbeten nu, som ej stodo det nämnda långt efter i arbetsintensitet, nämligen dränering av åkrarna och uppbyggnad och skjutning av stora stenblock på den s. k. "trädan". Sedan plogskäret gång på gång råkat på och sökt upp de stora stenarna i åkern, grävdes de fram så mycket som möjligt, och så sprängdes de sönder av därtill vanda stensprängare, som på så sätt delade upp dem i mindre block, vilka med lätthet med tillhjälp av järnstänger eller blocktyg kunde lastas på en s. k. stenvagn, på vilken de fördes bort för att omformas till skärv att läggas på vägarna. Som bekant hade på den tiden lantbrukarna underhållningsskyldighet av alla slags vägar ej blott av byavägarna utan även av de stora landsvägarna.

Under denna tid existerade fortfarande det gamla s. k. "indelningsverket", vilket som bekant upphörde, då det nya härordningsförslaget med noggrannare allmän värnplikt o. s. v. i hög grad förbättrade vårt lands försvarsväsende. Enligt de gamla bestämmelserna skulle ju lantbrukarna svara för och hålla ett visst krigsmaktsberedskap, så vitt det gällde lantförsvaret. De voro i detta hänseende uppdelade uti s. k. "rusthåll",

Minnen och hågkomster

vilka hade sej ålagda en hel mängd uppgifter. Gemensamt skulle de delvis avlöna en soldat eller husar, som skulle hålla sej beredd till uttryckning, vid kallelse till vissa övningar på lägersplatserna eller till de s. k. manövrarna oftast på höstsidan eller under sommaren.

En lantbrukare fick sej ålagt att hålla en s. k. "rustkammare" i stånd på sin gård. En annan hade uppdraget att sköta om och utfodra husarhästarna i sitt stall under de tider, de ej voro i bruk. Dessa husarer och soldater voro ofta män uppe i 50- eller 60-års åldern. Det var med ett visst intresse vi pojkar åsågo, då exempelvis husaren kom till sitt rusthåll för att putsa och göra i ordning den s. k. "munderingen": sabel, sadel, betsel och sin kostymering etc.

När så inryckningsdagen kom, samlades flera stycken husarer tidigt på morgonen för att i sällskap rida upp till Ljungbyhed. Vi skolpojkar tyckte alltid, att det var en ståtlig syn att se dessa finputsade husarer sitta i sadeln på dessa feta, vackra s. k. "nummerhästar", då de skulle bege sej åstad. Men när de återkommo, exempelvis från en manöver, var utseendet något helt annat, ty kläderna voro dammiga i hög grad och hade alla tilltygats, och hästarnas voro då rätt så avfallna, och det var ingen ovanlig syn att se en och annan häst halta rätt så märkbart. Dessa nummerhästar fingo ej hos lantbrukaren användas annat än till lättare körsior eller ritt, vilket gjorde, att de ofta behövde rastas. Det var för oss pojkar ett ofantligt angenämt nöje och avbrott uti det vardagliga att få tillåtelse sitta upp på en sådan där häst och stolt rida omkring i bygden. Då tillfälle gavs ökades takten ofta till den vildaste trav eller galopp uppåt backarna.

Ett rätt tungt och obehagligt arbete, som emellanåt utfördes på hösten var "brytningen" och "skäktningen" av linet i de s. k. "brydestugorna". Arbetet började redan kl. 3 på morgonen, då eld uppgjordes i och för torkning av det skördade linet. De däri deltagande (oftast kvinnor) blevo så överhöljda av blånor

och damm, att de voro svåra att igenkänna. Riklig mat och förtäring bestods den dagen. Sedan linet var berett och spunnet till garn, vävdes därav vackra duktygs- och linnevaror både på 4- och 10-skaft.

Mor, som i hög grad var intresserad av all slags hemslöjd, hade alltid en väverska (Maria Thomasson) i arbete under sommarferierna, då skollokaler stodo lediga. Hon lät ej blott väva linne för eget bruk utan även åt oss pojkar att ha till rätta, då vi skulle bilda eget hem. Ett slags vit- och blårandigt bomullstyg vävdes åt oss till sommarkläder. Ett annat slags tyg av ylle, som kallades "verken", vävdes till kläder och klänningar att användas under den kallare årstiden. Till vardagsbenkläder köptes ett slags tyg, som kallades mollskinn, vilket ansågs vara mycket starkt att slita på.

För att vi fyra pojkar skulle bli riktigt bra försedda med klädesplagg, togs hem en byskräddare, som ej blott sydde nya utan också omsydde åt oss av fars avlagda kläder. Då tjänstebostaden, som bestod av blott 3 små rum och kök, var ganska trång, måste skollokalen också användas till skrädderiverkstad, då den var ledig. – Vardagsskodonen utgjordes av bakstycks- toffler, putträskor eller träsko-stöfflar.

Fjorton dagar eller 3 veckor före jul var det bråda dagar i alla hem på den tiden, ty då skulle alla förberedelser göras för en värdig julfirning. Sedan maltet inköpts och malts på maltkvarnen i hemmet, bryggdes gott julöl och juldricka, som ju en viss tid skulle stå och jäsa för att bli gott. Jag vill passa på att inflika en liten episod från ett lantbrukarehems julbryggd. En höna, som kommit in i bryggstugan, flög bort och satte sej på bryggkarets kant, då hon i förskräckelsen råkade släppa något från den bakre delen av kroppen i bryggden. Pigan framhöll då, att man fick väl slå ut karets innehåll, men sade då bondmoran: "Ah, lite 'skitt' i drickat skadar ej!"

Så ställdes till med stortvätt med alla därav följande efterbehandlingar såsom strykning, läggning av linne, mangling o. s. v.

Minnen och hågkomster

Julbaket kom så med bakning under flera dagar av alla slags bröd, både vete- och rågbröd. Därefter slaktades julgrisen (ell. grisarna på de stora gårdarna) på en tidpunkt, att man hade färska varor att bjuda på under helgen, såsom korgv, skinka, sylta o. s. v. Till sist skulle hemmet städas fint i alla hänseenden.

På somliga lantgårdar av den "gamla stilen" åts det ej mindre än 6 gånger om dagen. Dagen begynte med en enklare frukost med kaffe. Klockan $\frac{1}{2}$ 7 spisades s. k. "dovre", som oftast bestod av sill och potatis. Då så klockan led bort mot $\frac{1}{2}$ 10, bjöds på s. k. "mellanmål" eller "lillemiddag", bestående av en eller två smörgåsar.

Huvudmåltiden för dagen, som bestod uti mycket kraftig mat såsom soppa, ärtor eller bönor tillsamman med kött eller fläsk serverades alltid kl 12.

Innan man så gick till arbetet på eftermiddagen, dracks kaffe kl. $\frac{1}{2}$ 2. Då det så led ut på eftermiddagen vid 4-tiden kom ett bud från hemmet med en korg på armen, innehållande exempelvis äggkaka med stekt fläsk. Efter arbetets slut för dagen åts så på sommaren filbunk med grovt bröd. Denna spisades ur ett gemensamt fat, som ställdes mitt på bordet. Fördrängen var mycket angelägen att se till, det ej någon behagade skumma av gräddan på ytan. Märkte han att pojkarna ej lydde i det fallet, tog han en sked, med vilken han blandade mjölken och gräddan tillsammans.

I allmänhet var kosten god och vällagad på gårdarna, men skulle så ej vara fallet i något enstaka fall, så var det alltid någon, som kunde framföra missnöje.

En gång, då ärtorna voro något tunna i fatet på bordet, emedan skörden slagit fel, så att de voro dyra i inköp, upphävde en arbetare sin röst: "Ja, om jag lägger av mej både rock, väst och byxor, så ska jag väl kunna dyka ned i fatet och få tag uti ännu en ärt!"

En dag, då endast fisk serverats till middag, och en dräng tyckte att det ej var mat att arbeta på, utbrast husbonden: "Skäms

du ej, din drummel, att klaga på kosthållet, då du i dag fått en hel "torskaflabb" till middag!"

Tjänstefolket, både de manliga och kvinnliga fick oftast nöja sej med kalla och oeldade kamrar. I drängkammaren kunde det om vintern vara så kallt, att mollskinnsbyxorna kunde på morgonen stå vid sidan om sängen, emedan de varit våta på kvällen och så blivit genomfrusna under natten. Att dessa tjäns-teandar ej fröso sej till sjukdomar berodde på, att sängarna voro försedda med fårskinnsfällar och stora tjocka fjäderbolstrar, s. k. dynor.

Då de flesta av ortens lantmän hade rätt så god ekonomi voro de i stånd att anordna s. k. ungdomskalas i sina hem för sina uppväxande ungdomar, och då undfägnades vi med mycken god mat och dryck. Vi roade oss till långt ut på småtimmarna med lekar och dans efter präktig musik, utförd av 2 eller 3 musikanter från staden.

Blev slädföret gott, så ställdes ganska ofta till s. k. slädparti, då vi – formligen inpackades i slädor – åkte en tur genom bygden med svenska flaggan och en sextett bleckinstrument-musikanter i tètén under en öronbedövande bjällerklang. Om-sider hamnade vi i något hem med en stor danssal eller vid någon gästgivaregård t. ex. i Tågarp eller Saxtorp, där dansen tråddes till långt ut på natten, och då sparades det sannerligen ej på undfägnaden både i vått och torrt.

Sommartiden, ganska ofta på midsommardagen, kunde det anordnas s. k. "skogsparti", då deltagarna däri genom ett 10-tal skjutsar förflyttades upp till någon vacker naturskön skogstrakt uppe på Söderåsen, exempelvis Skäralid, Trolleholm eller Axelvold. Färden kunde också inskränka sej till Bälteberga gård. Sedan de präktiga matkorgarna voro länsade, och man tagit sej en "svängom" vid någon plats, där det fanns en dansbana, åkte man hem var och en till sitt, och voro då hästarna försedda med ruskor av ek, bok eller björk uti seldonen.

Minnen och hågkomster

Efter julfirningen gömde mor undan det s. k. fina brödet, som under flera veckor framåt förvarades på någon lämplig, luftig plats, och den grova brödkakan kom så på bordet, och blev så maten ej blott i vårt hem utan även i bondgårdarna i vardagslag rätt så enkel men dock närande.

Till frukost fick man nöja sej med en flottmat, bestående av hembakat, gott grovt bröd, hemmasmält flott, en skiva korv eller en bit ost samt ett glas mjölk.

Middagen bestod ofta av blott en rätt mat, exempelvis rågmjöls- eller risgryns- eller potatisgrynsgröt med mjölk. Koktes soppa eller ärter med fläsk, kom denna rätt på bordet under ett par dagar. Jämte rökat, stekt fläsk serverades någon slags stuvning av kål, morötter eller bruna böner. Till kaffet erhöilo vi i st. f. vetebröd en skiva siktat rågbröd.

Kvällsmaten bestod endast av smörgåsar eller av nykokta potatis med sill eller fläsk.

Oaktat denna enkla kost växte det upp friska och starka män och kvinnor utan något klemmande och pjunkande med maten. – Som en randanmärkning vill jag blott framhålla, att, oaktat mjölken på den tiden var ganska billig att köpa i gårdarna, hade våra föräldrar alltid stora mjölkräkningar att betala.

Lika stort intresse som vår fader hade för trädgårdarnas skötsel hade vår moder för odling och skötsel av rumsväxter. Ofta specialiserade hon sej på vissa växter. En tid upptogs hennes intresse för odling av kaktusarter, åter en annan tid odlade hon callor, toffelblommor, gyllenlack eller olika slags liljor. Då hon alltid hade god tillgång på väl gödslad jord från trädgården i och för omplantering, stod hennes fönster-orangerier i hög kurs hos hennes väninnor, varför hon ofta hade besökare att se på dem. Hon hade som 80- och 90-åring den fanatiska inställningen härvidlag, att man skulle "tala" med växterna, om de skulle kunna trivas väl.

En tid slog sej vår fader även på biskötsel, som blev rätt så givande, men upphörde han därmed, då han en sommardag

vid rensning av några ramar i bihuset blev illa stucken på det ena ögat. Då han slog omkring sej, tänkte han ej på, att han hade en vass kniv i handen, med vilken han kom att skära av en pulsåder i det ena benet. Då blodet sprutade ut i en stor stråle, hade han ändå en så stor sinnesnärvaro, att han kommenderade oss pojkar att snärja ett streck om benet ovanför såret. På doktors inrådan måste han stanna i sängen 5 eller 6 veckor med benet liggande i höjdläge.

Vi pojkar hade alltid ett större antal duvor att sköta om, och slaktades ett halvt dussin då och då till hushållet.

Far hade oftast en s. k. hushållsgris och en hönsgård att sköta om, varför vi alltid för billigt pris hade god tillgång på fläsk, kött och ägg.

Angående hönsuppfödningen erinrar jag mej en rätt så lustig historia! En lantbrukareson hade en hel vinter om kvällarna erhållit lektioner av far i matematik, och som ersättning därför erhöll han för detta vinterarbete en stor, vacker avelstupp, som släpptes in i hönsgården. Dagen därpå fingo vi erfara, att denna tupp råkat i fejd med vår tupp, som slutade med, att den nye tuppen avgick i striden med seger, och vår gamle tupp låg död i hönshuset på morgonen till stor besvikelse för våra föräldrar, ty ingen annan ersättning erhöles för fars arbete med matematik-lektionerna. Sur förtjänst!

En nästan daglig gäst i hemmet under mina uppväxtår var f. riksdagsmannen Christen Assarsson i Rönneberga, som hade (hade) suttit i riksdagens 2dra kammare under flera valperioder som representant för det gamla lantmannapartiet. Fastän han var högerman och far liberal, trivdes de mycket gott tillsammans, och den gamla högertidningen Stockholms Dagblad, som de höllo gemensamt, läste de från den första spalten till den sista. Efter slutat riksdagsarbete sysslade han med agenturrörelse, som inbringade honom rätt så avsevärda inkomster under flera år.

Efter honom fick lantbr. Nils Persson, Vadensjö, riksdagsmannaupdraget. Han var en duglig lantbrukare, som också

Minnen och hågkomster

sysslade med svinuppfödning och mejerihandtering. Det var han som första gången framlade motion i riksdagen ang. skatt på ungar, varför han fick smeknamnet "Ungkarls-katten", och till följd varav han blev ganska mycket smäddad i tidningspressen, ej minst i skämttidningarna. En gång tecknades han på första sidan i Söndagsnisse, uppburen av en ofantligt stor mängd mycket fula, bedagade kvinnor, vilka under väldigt jubel buro honom i "gullstol".

En tredje riksdagsman, som ofta besökte hemmet var Jöns Andersson i Öhrstorp, som också var skolstyrelseledamot för Rönneberga skola. När någon av dessa riksdagsmän kom till hemmet, gick diskussionen uti "höga vågor", ty far var ju som löntagare frihandlare, då däremot dessa gynnade det protektionistiska systemet och närde önskan, att tullarna bleve så höga som möjligt, för att sädespriset kunde hållas uppe.

Inspektionen av skolan handhades på den tiden av kyrkoherde Petrén i Halmstad, fader åt de i vårt land sedermera rent av tio namnkunniga Petrénsöner, vilka blevo berömda och omtalade på olika områden uti hela landet. – Han var en framsynt och duglig skolman, som sökte förbättra skolväsendet i många hänseenden, men han var sträng och fordrande. Vid inspektionstillfällena undersökte han ej blott, vad barnen hade reda på, utan sökte han ofta sätta lärarna på prov på så sätt, att han exempelvis i matematik ställde problem på barnen, vilka ej kunde lösas utan genom någon kännedom uti ekvationsläran. Då barnen ej kunde lösa uppgiften, så bad han läraren förklara saken vid den svarta tavlan. Det kunde då hända någon gång, att vissa lärare i hastigheten sattes på det hala.

Men det berättades, att en gång, då han lämnade en uppgift, som ej ingick i folkskolekursen, läraren bad inspektören klargöra för honom, hur han tänkte sej gå tillväga med uppgiftens lösning, men sådan begäran avslogs av helt naturliga skäl. Men jag har mej bekant, att ifrågavarande lärare i fortsättning en förskonades med sådana uppgifter. Det kunde någon gång

hända, att han överraskade läraren med tobakspipan i munnen i lärorummet, men frynte han blott på näsan ett slag och beklagade sej över den dåliga luften i lärosalen.

Den förut nämnde kyrkoherden i församlingen Per Thulin var ganska intresserad av skolan, varför han ofta kom på besök och åhörde någon lektion. När de så kommo in i tjänstebostaden, tillsade han far att låta barnen leka på skolplanen, och slogo de sej ned i sällskap med mor i allsköns ro omkring det dukade kaffebordet. En gång hade han i sitt sällskap en liten pojke, en släkting, som tidvis vistades i prästgården, och han hette Axel Ahlman, som nu är känd i pressen som författare och publicist. Han blev sittande ute hos kusken och avböjde på det bestämdaste inbjudan på kaffe i bostaden. Då kyrkoherden blev tillfrågad ang. orsaken därtill, upplyste han, att pojken strängeligen blivit tillsagd av prästfrun, att ej på något villkor stiga ur vagnen, ty hade strumporna råkat gå sönder och ej blivit lagade, innan han i hast fått tillåtelse att följa med på åkturen. Härav framgår, att barn på den tiden fick lära sej ovillkorlig lydnad i hemmet. Ett efterföljansvärt exempel i våra dagar. Axel blev emellertid trakterad på kaffe med bröd i sällskap med kusken på vagnen.

På efterhösten kom alltid kyrkoherden till skolan för att hålla de s. k. husförhören i skolsalen. År efter år blev antalet besökare allt mindre och mindre, och till sist kom ingen. Då invände kyrkoherden skämtsamt: "Ja, jag har fullgjort min plikt i detta fallet genom att inställa mej hit! Jag kan ej hjälpa, att ingen vill komma".

En person, som lät mycket tala om sej var landstingsmannen P. P. Vallin i Alfastorp, som en gång börjat sin levnadsbana som folkskollärare i Sireköpinge. Han hade ovanligt gott intellekt, varför han kunde med stor lätthet sätta sej in i alla förhållanden och blev därför anförtrodd uppdrag i orten på många områden. Utom sitt landstingsmannauppgiften var han invald i en hel mängd styrelser och föreningar och hade ett odelat för-

Minnen och hågkomster

troende hos alla, ja, så stort, att han knappast kunde bemästra dem alla. Han var den ledande under många år i Tågarps sparbank, sysslade med Norra Möinge mejeris affärer, hade hand om vägkassan för Rönnebergs härad o. s. v. Dessutom deltog han jämte far och en del lantbrukare med liv och lust en tid uti det på den tiden i orten bedrivna nykterhetsarbetet, och höll han en gång på att bli ledare för nationalgodtemplarrörelsen i landet. Men när så en medtävlare till platsen som chef (och) blev "topppiguren" härvid lag, slog han om och blev en fulllodig agrar, då han härigenom utövade ett stort inflytande bland ortsbefolkningens lantmän. Han hade ovanligt lätt för att uttrycka sej på möten och i föreningar, varför han erhöll allas odelade förtroende. Det var genom hans energiska påverkan, som den gamla, vackra medeltidskyrkan i Asmundtorp blev nedriven och lagd i grunden för det nya templet, vilket i och för sej är ett ståtligt byggnadsverk, men som enligt min och många mening inte alls passar i sin omgivning. Då till kyrkan hörde ej mindre än 11 stora gårdar inom församlingen och 1 i Katslösa, förfogade kyrkokassan över mycket stora årliga tillgångar.

För att så lyckas i sitt förehavande reste P. P. omkring i församlingen och agitatoriskt framhöll, det den dag snart randades, då kyrkofonden toge hand om alla landets kyrkliga tillgångar, och vore det på sin plats, att man i tid försåge sej med ett vackert tempel. Omsider lyckades han att på en kyrkostämma få majoritet för uppförandet av en ny kyrka, som blev färdig år 1897. Då nämnda kyrkobyggnad och dess årliga underhåll fordrade stora utgifter, indrogs det generösa anslaget à 1 000 kr årligen för inköp av läroböcker och annan skolmaterie till församlingens skolor. P. P. hade sina stora förtjänster men också många brister i ekonomiskt hänseende icke minst.

En man, som på den tiden var känd i ett annat hänseende var lantbrukaresonen Nils Alvthin i Alfastorp, som utan att äga några skolstudier i latin blev så väl bevandrad på det botaniska området, att han förde en stor, ingående brevväxling med lan-

dets främsta botanister ang. vissa "rara" växter i häradet och uppe på Söderåsen. Han förskaffade sej en ingående kännedom om häradets rika flora, ej blott då det gällde de högre växterna utan även de lägre, såsom lavar och mossor. Om somrarna såg man honom ofta ströva omkring i bygden med portören på ryggen i sällskap med studenter och gymnasister. Orsaken till att han så ingående ägnade sin tid åt detta ämne var, att han sedan barnåren besvärats av en svår hjärtåkomma, så att han var urståndsatt att arbeta vid lantbruket. Av befolkningen blev han ofta missförstådd, emedan han arbetade med ett så lönlöst arbete, men i Rönneberga skola var han alltid en gärna sedd gäst, varför han där kände sej som hemma.

Under denna tid handhades Rönnebergs- Onsjö- och Harjagers häradsrätt av en assessor Bergius, som var känd som en ganska sträng och barsk domare, vilket följande rättegångsförhandling ger belägg på. – En husmansdotter i Rönneberga hade instämt en dräng i samma by för barnuppfostringsbidrag, varför hon var kallad till tingssammanträde i Åkarp på en viss datum. På morgonen hade hon tänkt resa med det första tåget till tingsplatsen men kom för sent till tågets avgång från Asmundtorps järnvägsstation. Förtvivlad går hon bort till en bondgård och beställer en skjuts till Åkarp men fick hon det beskedet, att häst och vagn kunde hon få låna, men någon kusk fanns ej tillhands. Hon fann då på råd och gick ned till skolan och bad lärarens sonen Hans köra hästen, vilken begäran villfors av min fader. Med god "fart på kärran" hunno vi den 2 mil långa vägen just fram till tingsplatsen, då hennes mål uppropades från tingshustrappan. Ögonblickligen hoppade hon ur vagnen och sprang in i den till trängsel fyllda salen. Sedan jag bundit hästen, skyndade jag efter för att nyfiken, som jag var, bli i tillfälle att åhöra förhandlingarna, som hölls för öppna dörrar. Sedan flera vittnen i målet förhörts, blev nog domaren på det klara med att svaranden bleve skyldig att betala barnuppfostringsbidrag. Drängen sökte göra undanflykter genom att påstå, det han hade betalt

Minnen och hågkomster

henne 3 kr. i ersättning för ————. Då utropade kvinnan: "Ja, det är nog sant, men för dessa penningar har jag, 'ja Gu.' stickat hosor (strumpor) åt honom för!" Uppretad vände sej domaren till kåranden och utropade med en kraftig, gäll röst: "Vet Ni ej, att det är straffbart att missbruka Guds namn inför domstol!" Kvinnan svarade: "Nådig domare, jag ber om ursäkt!" – Svaret blev emellertid dömd att betala henne årligt barnuppföstringsbidrag, vilket han gjorde blott en gång, ty året därpå flyttade han från Rönneberga och blev sedan ej mera synlig i orten.

Det var ej så väl ställt för de gamla och fattiga i församlingarna som nu för tiden, och det hände därför ofta, att vissa gubbar i st. f. att sitta i det s. k. "fattighuset" brukade ströva omkring från gård till gård och hus uti hela häradet för att tigga kläder eller mat, och dessa voro alltid försedda med en s. k. tiggpåse på ryggen och en stav i handen.

Det påstods, att uti vissa församlingar uppmanades många att bege sej ut på tiggargatorna för att man skulle undgå besväret med hjälp åt dem i hemförsamlingen.

En sådan var "Ola Träben", som fick denna benämning, emedan det ena benet var bortamputerat nedanför knäet. Pojkarna brukade ofta hetsa hundar på honom, men hade han en ovanligt stor förmåga att sparka dessa ifrån sej med sitt träben. Som nykter var han ganska rolig och lite' humoristisk, men om han blivit bjuden på för många supar under dagen, blev han rätt så stygg och besvärlig. Hans födkrok var att "Zinka" d. v. s. sammansätta sönderslagna lerkärl eller porslinskärl med tillhjälp av ett borr, kitt och ståltråd. Hans stora, blåa näsa förrådade, att han under sin livstid inmundigat mycken sprit.

Per Holm linkade alltid omkring i gårdarna med något säljbart i sin påse.

En tredje sådan tiggare var "Tofta-Nilsson", som var känd för sin dragspelsmusik och sin underliga klädsel. Takten till musiken hölls med tillhjälp av munnen och den ena foten. Drag-

spelet hade han ofantligt väl inlindat uti många tygstycken och påsar, varför det tog lång tid att taga fram detsamma. Han klädde sej mycket unikt och omständligt, och lade särskilt an på att vara försedd med 7 à 8 vackra västar, vilka han mottagit som gåva av greve N. N. eller kyrkoherde N. N. eller riksdagsman N. N.

Dessa kringvandrande män ställde aldrig till med någon förtret på något sätt utom möjligen, att de ställde till småförargelser genom att "köra sladder" från gård till gård. Dessa tiggare voro ej fruktade utan möjligen av barnen, vilka ofta på den tiden skrämdes att vara tysta och snälla, i annat fall skulle man skicka efter "Ola Träben" eller "Per Holm".

Mera fruktade voro däremot de s. k. "luffarna", vilka ofta kommo på landsvägarna i sällskap ända till 4 eller 5 stycken, vilka mången gång med lock och pock tilltvingade sej ej blott mat och kläder utan även penningar.

Ofta hade hemmen besök av "judar", som gingo omkring i gårdarna och husen med sina kramlådor, fyllda med allehanda smånyttiga och mycket glänsande föremål såsom broscher, kedjor, smycken etc. Såldes ett fickur någon gång, hade mången gång begärts ett pris av 25 eller 30 kr, vilket reducerades ned till 4 eller 5 kr. Dessa judar förbjödos omsider att vara försedda med den avlånga lådan på ryggen, varefter denna ersattes med ett stort, blått eller grått tygstycke.

Hemmen kunde emellanåt få besök av den s. k. "kakekvinnan", som kom för att sälja kaffebröd till ett- eller två öre stycket. På morgonen gick hon eller reste in till staden i och för inköp av brödet, varefter hon vandrade omkring i bygden för att få detsamma utsålt innan kvällen.

En kvinnlig besökare, som husbondefolket ej var så värst intresserat av att se, var den s. k. "fästekvinnan", småländingaingrid, som strök igenom byn för att förmå någon dräng eller piga att flytta till något annat hem mot en kanske något högre årslön. Tjänstefolket staddes ofta på ett år i sänder.

Minnen och hågkomster

Våra föräldrar besökte Ramlösa hälsobrunn under sommarferierna åren 1885–1887 för att där, som det kallades ”dricka brunn”, därtill rådda av vår husläkare. Man reste dit ej blott för att rekreera sej mot mag- och nervsjukdomar genom förtärandet av vissa glas pr dag av det (det) där från gråstenshällen framrinnande, järnhaltiga vattnet utan också för att använda sej av de välgörande baden av alla slag, som där serverades, och vilka hade stor betydelse mot vissa sjukdomar. De, som ej hade råd att skriva in sej där som ”societetsgäster”, fingo nöja sej med att hyra in sej någonstades uti ett- eller två rum med kök eller del i kök, och så lagade de själva maten åt sej.

Far blev ofta ombedd att vara ciceron åt högre officerare från olika regementen, vilka kommo resande för att studera slagfältet vid Landskrona (Ylles hed) år 1677. För att lätt få en god överblick på kort tid av detta slagfält lejdes en skjuts hos någon lantbrukare, med vilken far kuskade omkring med dem i orten. Dessa resenärer, vilka ofta kommo ända från Stockholm, blevo alltid mycket tacksamma för hjälpen, ty de fingo alltid mycket noggranna besked angående detaljerna för denna krigsföring, emedan far hade en ingående kännedom därom.

Av det här nedskrivna kan lätt utläsas, att jag och mina bröder blivit uppfostrade uti ett gott och präktigt hem, där det fordrades ordning, arbete och framför allt lydnad. Det var på den tiden ej fråga om något fjäskande och daltande vid uppfostran av barnen som i våra dagar, utan sökte våra föräldrar under vår barndoms- och ungdomstid inplanta en så stor kärlek till hemmet och hembygden, att den fortlever hela livet igenom.

För min egen del var jag under mina skolår ej en av min faders allra snällaste lärjungar, utan var jag nog ett rätt så påfrestande uppfostringsobjekt. Som exempel därpå kan jag omnämna, att jag en gång under min postföring till Asmundtorp var nog oklok och olydig att taga som sällskap en av fars El Globo-cigarrer, på vilken jag rökte mej så sjuk i magen, att jag

tyckte rent av den vändes ut och in. Hemkommen, sjuk, blek och illamående i hög grad måste jag erkänna mitt dumma, djärva förehavande och min olydnad, varpå jag måste ge mina föräldrar ett löfte att aldrig göra om detta experiment. Jag hade under mina uppväxtår en rätt så livlig fantasi, vilken nog kommit mej väl till pass såsom lärare, men som kanske lätt hade kunnat leda mej in på ej önskvärda banor, därest den ej blivit tyglad genom en god och omsorgsfull fostran i hemmet. Jag skulle i detta sammanhanget vilja instämma med den store skalden Esaias Tegnér uti hans "devis" under en i Tegnérshuset i Lund uppsatt blyerts-teckning, utförd av honom själv under sina pojkår, på vilken han ritat sej själv, ridande på en stor, kraftig häst: "Av den djärve springarn blev omsider en sedesam vallack".

Jag vill så avsluta denna i många avseenden rätt så fragmentariska berättelse genom att som ett ödmjukt tack till våra föräldrar uttala den önskan, att alla Sveriges barn komme i stånd att få en så god och kärleksfull uppfostran, som vi fingo i Rönneberga folkskola.

Till sist vill jag instämma uti det av P. J. Rosenius författade poemet: "Hemtrakten", vilket vi många gånger läste och sjöngo i Rönneberga skola, så att taket höll på att lyftas, och som lyder:

Vers 1.

Du hemmets jord, där jag som liten lekte,
din blotta åsyn gör min känsla varm.
Här var det, modershänder ömt mig smekte,
här blev jag lyft uppå min faders arm.
Här är den fläcken, där jag först såg ljuset,
och där jag nötte mina barnaskor.
Än står det kvar, det gamla, kära huset,
med många minnen ifrån far och mor.

Minnen och hågkomster

Vers 2.

Och här bo ännu många barndomsvänner,
som kunna minnas väl den tid, som flytt.
När dem jag råkar, i mitt bröst jag känner,
som om det gamla bleve åter nytt.
Här har jag gravar för mitt minne kära
på kyrkogården, där jag ofta stått.
Här kan jag komma liksom mera nära
de trogna vännerna, som hädan gått.

Vers 3.

Här fick jag se en bok för första gången
Jag gått i skola här och samlat rön.
Här övade jag in den första sången,
och här jag lärde mig min första bön.
Så mycket gott och skönt jag här mig lärde
på skolans bänk och vid föräldrars bord,
och därför sätter jag det högsta värde
på denna lilla fläck utav vår jord.

Landskrona i Juli 1948

Fortsättning till mina anteckningar till Rönnebergs härads
hembygdsförening angående mitt hem etz. i Rönneberga skola
under åren 1880–1892.

Församlingens kantorer kommo här som i andra församlingar ofta på tal, vilket berodde i Asmundtorps förs. därpå, att dessa hade sångundervisningen om hand uti folkskolorna och ersattes de därför av kyrkokassan, som på den tiden var rätt så betydande, emedan den årligen fick mottaga arrendeavgifter från ej mindre än 14 stycken präktiga hemman.

Den äldste av dessa, som jag kände, var kantor Johansson, som var smålänning till börd. Han tyckte mycket om att "festa" vid gillen exempelvis bröllop. Ofta åkte han o hans fru till gillesgården med prästherrskapet. En gång vid ett bröllop i Rönneberga bad prästen honom flera gånger komma med för att åka hem, men svarade han: "Nu är jag ej i tjänstgöring, varför jag stannar, tills 'festa' blir slut." Efter några skarpa uppmaningar av hans fru, öppnade han ett fönster, hoppade ut genom detta till droskan och följde så med sällskapet hem. Undervisningen skötte han oklanderligt, så att därom var ingenting att erinra, men så hade han en fru, om vilken det florerade många historier. Kantorn, som i likhet med många andra löntagare uppfödde årligen svin till hushållet, vilka oftast slaktades till julen. Då hon tillfrågades ang. dessas användning efter slakten svarade hon alltid: "Vi steka halva och koka halva." Detta hade till följd, att ej mycket blev till övers för saltning och rökning att användas under den övriga delen av året.

Till följd av hennes frispråkighet och kritiksjuka blev det många historier om hennes namn. En gång, då hon var inbjuden på ett större kalas uti en bondgård, kom hon fram med följande dråpliga utgjutelse: "Se, när jag är bortbjuden till någon att äta fisk, så tager jag alltid "rampan" (d.v.s. stjärten på fisken), ty bondhustrurna bruka ej alltid att rengöra fisken så väl

Minnen och hågkomster

före kokningen, vilket gör, att den ej alltid blir så välsmakande!" Detta hade till följd, att hon och hennes man ej blevo bjudna på denna vara under en längre tid. I deras hem fanns en gammal Hoffmanstaffel, vilken blev såld än av henne och än av honom många gånger, tills den omsider hamnade i mitt hem för ett pris av 300 kr. blott.

Efter Johansson kom en kantor J. Lamberth att tjänstgöra i kyrkan och skolorna. Han ansåg att sången skulle nästan uteslutande vara ett slags lunggymnastik, och därför blev den ofta skrik i st. f. sång. Därav följde att vi under lektionerna sjöngo så att det hördes långa vägar. Vi sjöngo bl. a "Vikingen" och "Kung Karl den unge hjälte" om och om igen ett tiotal gånger, tills vi blevo alldeles hessa, men kan jag omnämna, att jag nu vid nära 80 år kan sjunga dessa sånger blankt utantill.

Då denne kantor erhöll en annan plats i Östergötland blev kantor Hj. Våhlin antagen, som helt enkelt omsider tröttnade på denna sångundervisning och ackorderade med lärarna i respektive skolor, att de togo hand om lektionerna under det han själv utkvitterade avlöningen därför. Och så blev det under många år, ty ingen gjorde anmärkning därpå. Och det är ju så, att "där ingen åklagare finns, behöves ej några vittnen."

Denne kantor, som för övrigt blev min lärare i pianospelning under ett års tid, hade sin egen egendomliga metod vid sina privatlektioner. Han bodde tillsammans med sina tvenne systrar uti en lång boningslänga i Ellenholm med ett åttatal rum, och så hade mej som elev vid pianoet i det norra rummet och min gode vän Otto Wallin med fiolen i det södra, vilka han samtidigt undervisade. Efter en stunds ganska högljudda informationer hos fiolspelaren kom han så på besök hos mej, då han ofta var så nervös, att, om jag spelade ett litet fel på pianot, så fick jag ett ganska hårt slag på fingrarna. Bäst var det ju för honom, ty han tillgodogjorde sej ju dubbel ersättning för lektionerna.

Nå ja, jag måste ju erkänna, att jag lärde att spela efter ett års tid så pass bra, att jag kunde sköta orgeln vid gudstjänsterna i Asmundtorps och Tofta kyrkor redan efter ett års tid vid seminariet. En gång, då jag skulle spela upp, som det kallades, fick han ett oväntat besök av sina syskon, och då han ej fick fast uti någon annan att resa till staden för att göra inköp av matvaror, så sände han utan vidare mej. Vid avresan erhöll jag följande information: "Här har Hans en tiokronosedel och köp för den lite' fisk och lite' medvurst!" utan angivande av mängden, vilket hade till följd, att jag gjorde inköp för hela summan, och då prisernas voro betydligt mindre än nu för tiden, så påstod min moder emellertid efter hemkomsten, att nog kommo han och hans syskon att spisa fisk under många dagar framåt. Då han någon gång var upptagen på annat håll, kom jag att "spela upp" för någon av hans tvenne systrar, varöver jag blev mycket glad, ty voro de ej så stränga som brodern, Hjalmar.

Hans fader, som också var kantor och mycket musikalisk, hade ej mindre än 4 stycken söner och 2^{ne} döttrar, vilka alla voro lika musikaliskt begåvade som fadern. Därför reste de ofta omkring till gästgivaregårdarna och till städerna också, där de gävo konserter, då han själv och sönerna voro iklädda ljusröda frackar. Om de efter konserternas slut hade rest till sina resp. hem, så hade de nog haft en god recett att dela, men så skedde det ej i allmänhet, utan stannade de kvar någon dag för att festa om med varandra och uppliva minnen från barndomstiden.

En kortare tid före Wåhlin vikarierade kantor Hj. Olsson, som hade en mycket god sångröst och spelade utmärkt bra. Vi lärjungar i skolan tyckte mycket bra om honom, ty han ledde sången med tillhjälp av sin medtagna fiol, vilket gjorde att vi verkligen lärde oss att sjunga bra. I detta fallet blev han föregångare för lärarna i Danmark, ty då jag många år efter min nya tjänstgöring här i Landskrona besökte en del danska skolor i och för studiet av undervisningen på reseanslag från Landskrona skolstyrelse, var jag flera gånger åhörare vid sångunder-

Minnen och hågkomster

visning efter fiol. Denne kantor Olsson sökte och erhöll plats i Trelleborg, sedan han äktat riksdagsman Jöns Anderssons i Öhrstorp dotter, Ida.

Under mina uppväxtår tjänstgjorde i Råga Hörstad en folkskollärarinna med förnamnet Sissa, som hade mycket svårt för att upprätthålla disciplinen och blev hon utsatt för mycken smädelse och glåpord av de äldre pojkarna ej minst för det enligt deras tycke roliga namnet, som inbjöd till drift. Det hörde ej till ovanligheterna, att de under rasterna fastspikade hennes galoscher vid golvet eller under vintertiden försåg hennes katederstol eller kappfickor med snö, vilket förorsakade henne en rätt så obehaglig kyla efter en stunds undervisning vid katern. Se på den tiden kunde ingen lärare eller lärarinna undervisa utan att sitta fastnaglad vid den upphöjda tronen, katern! Det var ej *då* som nu för tiden, att läraren är nästan ständigt på språngmarsch i och för rättelse av ritningar och "skripta" av ena eller andra slaget, varigenom undervisningen kommer att bli mera personlig. Det gick emellertid omsider så långt i Råga Hörstads skola, att skolstyrelseledamöterna måste skiftas om att sitta i skolsalen för att vakta på deciplarna.

Lärare Larsson i Norra Möinge hade utom skolan att syssla med ett ej så litet lantbruk, vilket lämnade åt honom lika stor inkomst som skolan. Extra inkomsterna använde han väl för sina barns uppfostran, varav följde att en son blev kantor, en annan folkskollärare och en tredje affärsman, och en dotter ingick äktenskap med en handlande, Nils Hansson.

En hantverkare i Rönneberga på den tiden, som var mycket populär, var smeden N. Vickström, ty ville man ha reda på några orsnyheter, så fick man dessa hos honom, och hade han en stor förmåga att s.a.s. "sätta ton på psalmer." En dag stod han utanför sin smedja och såg, då Chr. Assarssons hund komma springande över åkern med en kalvstek i munnen, och då han ropade skrattande, slående båda händerna i knän: "Har man sett! Där kommer hunden med lärarens kalvstek i gapet." Efter

några ögonblick kom hans hustru ut ur köket ropande: "O, Vickström! Hunden har varit inne i köket och stulit vår kalvstek!" Smeden var ej sen att springande efter hunden få tag uti sin kalvstek och bar den till sin hustru, att hon skulle tvätta den ren från den uppplöjda åkerns jord. Men den som fick höra *av* det var Chr. Assarsson, och den som fick sej ett gott skratt var lärare Eliasson och de tvenne lantbrukarna, vilka blevo vittnen till det skedda.

Denne smed, som var rätt så lång till växten, hade tvenne systrar och en broder, vilka alla tre voro dvärgar, vilket man ej undrade över, ty deras fader var dvärg. Brodern arbetade i smedjan, och blev han känd för sina lustiga svar och hans origenella framträdande för övrigt. Om lantmännen ville ha honom till hjälp exempelvis vid skördearbete, svarade han alltid: "Sådant arbete har jag växt ifrån!" Jag måste villigt erkänna, att vi skolpojkar beredde oss ofta nöjen på hans bekostnad, och minns jag särskilt, att jag jämte några av mina skolkamrater fingo oss några skarpa uppsträckningar, därför att vi gjort oss "löjliga" på hans bekostnad. En bland de "uppsträckta", vars namn jag ej har intresse av att nämna, fick lite smäll i stjärten, ty han hade sagt: "Hade jag varit dvärg, skulle jag rest omkring och visat mej för pengar." Och många år livnärde sej dessa dvärgar på att baka mycket gott bröd.

Skulle man få de allra senaste nyheterna till livs, måste man blott göra sej ärende upp till handelsbutiken, som en tid förestods av 2^{ne} systrar från Billeberga, av vilka den ena omsider bestod sej med en fästman, som nästan dagligen skrev sina kärleksbrev till henne, vilka jag som ombetrott postbud för Rönneberga by fick ha den äran att överlämna, vilket jag gjorde med den största förnöjelse, ty för vart brev, som hon bekom av min hand, erhöll jag en duktig strut karameller, vilka jag gömde i hemmet någonstans, så att ej mina bröder hade vetskap, ty i annat fall hade jag ej fått behålla mitt lager i fred, men blev

Minnen och hågkomster

det omsider så stort, att jag nästan kunde tävla med butiksinnehavarna i det fallet.

Under min skoltid fanns det både duktiga och självsvåldiga elever. Den värsta odågan var en pojke till en alkoholist, och hans namn var Emil, som blev så stygg, emedan fadern ofta höll med honom, då han begick felsteg. En gång var han nog oförsämd att kasta sitt vatten på en gammal snäll 75-årig gumm, som kom gående på byvägen. Det var ju tydligt, att min fader gav honom ett ordentligt kok stryk, vilket han ju hade förtjänat. Naturligtvis kom fadern till skolan och gav min fader en kraftig utskällning, då han hotade honom med stryk och avsättning från platsen som lärare. Men den, som illa gör, han illa far! Emil blev ej gammal, ty han dog för egen hand på ett hotell i Engelholm. Sedan han stulit en cykel, körde han på den upp till nämnda stad, där han tog in på hotell Thor. Efter inköp av en revolver med skott gick han in på sitt rum och riktade vapnet mot hjärtat. Och den kulan visste, var den tog! Det blev naturligtvis stor sorg i hemmet efter den betan, men hade det goda med sej, att fadern från den dagen blev absolutist.

På den tiden bakades det mesta brödet i hemmen. Men blev det, någon gång brist därpå, så måste vi pojkar springa till Tågarp och köpa in sådant av den då levande bagaren G. G. Flodin, om vilken rätt så många småhistorier kunna berättas. Om en kaka s. k. fint bröd, som på den tiden kostade 50 öre, hade blivit rätt så illa behandlad på något sätt, så lämnade han ändå ut den med en hälsning till hemmet ungefär så här: "Hälsa mamma, att denna kakan blivit något 'ramponerad', men blir priset 5 öre billigare."

En liten episod ang. denna brödhämtning skall jag berätta i enlighet med de agerande pojkarnas egen utsago. Min broder, stationsskrivare Hj. Eliasson och f. kommunal-Ordf. i Asmundtorp Axel Persson blevo befallda att gå till Tågarp för att inköpa s. k. vienerbröd för 50 öre. Varje sådant bröd kostade 2 öre, och således skulle det finnas 25 st. bröd i deras påse. Men

nu hade pojkarna på känn', att bagaren brukade lämna ett bröd extra i tillgift. Då de gått ungefär halvväga mot hemmet, kommo de överens om att undersöka, om bagaren hade varit givmild denna gången, varför de plockade upp bröden och lade dem i en lång rad på den mycket dammiga dikeskanten utan att tänka på det de blevo i hög grad förorenade. Jo, riktigt nog kunde de räkna upp 26 st. bröd ur påsen, vilket hade till följd, att de kommo överens om att dela det 26te brödet sej emellan, och detta smakade dem mycket bra. Huru de "klarade" upp för mor, huru dammet hade kommit på brödet, förmäler inte historien. Dessa pojkar voro mycket duktiga i skolan, och i all synnerhet utmärkte de sej uti matematiken, och de räknade i likhet med mej ut Larssons och Lundahls exempelsamling under skoltiden.

Under min seminarietid under åren 1892–1896 blev jag ofta av min fader beordrad att taga hand om undervisningen, då jag under vissa ferier och fridagar kom hem till Rönneberga, och villfor jag ytterst gärna hans begäran, ty man blev kanske ej så "tafatt", då man vid semis skulle uppträda på arénan inför rektorn eller adjunkterna. Men då jag ju var nästan jämnårig med eleverna, så blev det kanske ofta *si* och *så* med diciplin. Jag mins en gång att 5 st. pojkar satte mitt tålamod på prov, då de under middagsrasten, som på den tiden varade 2^{ne} timmar, togo sej före att springa ned till den 2^{ne} km. från skolan belägna landsvägen för att bese ett Zigenarläger och göra inköp av ett par kaniner, varför de vid inringningen ej inställde sej, utan kommit ½ timma för sent. Nu voro goda råd dyra! På skolkarnas enträgna uppmaning lovade jag att ej berätta för min fader deras olydiga uppförande, varför saken kom att falla i glömskans natt, tills jag något år efteråt berättade historien för far, och då hade dessa pojkar slutat skolan.

En av dem hade i sin ägo en rätt så "konstifik" börs, vilken han själv hade förfärdigat av ett mullvadsskinn, vilket han flått av djuret och torkat i solen på en vägg. Han tyckte för sin

Minnen och hågkomster

del, att denna börs var både mjuk och behaglig att bära i fickan, och så var den framför allt billig! Denne elev vid namn Olof, son till en lantbrukare i byen, var alltid ganska "påhittig" och var särskilt intresserad för växtvärlden. Han och min broder, Sigurd försökte sej bl. a. på kastanjeodling i trädgården, och så för att följa med groddarnas utveckling, togo de varje morgon försiktigt upp de i jorden nedlagda kastanjerna, men omsider växte de små plantorna upp till träd, vilka blevo frukten av deras möda.

Dessa pojkar försökte sej också på ost-beredning på så sätt, att, då det ystades i köket uti Olofs hem, så passade de finurliga ost-tryckarna på att ur vasslan fiska upp en del ämnen till ost, vilka de placerade uti ansjovisburkar, i vilkas bottnar de borrar upp små hål i och för vassleavrinningen. Sedan de torkat dessa små ostar i solen, voro de färdiga till försäljning för en 25-öring åt någon köpintresserad, och en sådan var jag åtskilliga gånger. Denne Olof blev aldrig lantbrukare i ordets egentliga bemärkelse, utan kom han att syssla med trädgårdsskötsel och grön-saksodling i samband med biodling, vilket blev en mycket givande inkomstkälla för honom under många år. Min broder, Sigurd, som blev en duktig seminarist vid Lunds folkskollärareseminarium, hann till följd av sjukdom aldrig med att bli lärare, som han så gärna hade velat bli.

För att få ombyte på sysselsättning roade de sej liksom jag med att fiska upp s. k. "karussor" (en slags mindre fisk, tillhörande karpsläktet) uti mangelgravarna med tillhjälp av potatiskorgar. Eller också fiskades gäddor uti mossen, belägen ett par km. från skolan. Fingo vi ej någon hjälp, kunde det hända, att vi stekte denna mycket beniga fisk hemma i köket, då mor och far voro bortbjudna någonstans. Smör, skinka och bröd hade man alltid tillgång till uti källaren. För vår del tyckte vi, att vi ställt till med en riktigt fin fest en sådan dag, men min moder tyckte, att vi hade misshandlat hennes skinka rätt så illa, varför vi av henne fingo en rätt kraftig uppsträckning nästa dag. Men

tyckte vi för vår del, att vi i likhet med våra föräldrar borde göra oss en glad dag. Men mor blev ju mest förargad över att vi ej behagat rengöra stekpannan efter användningen. Som straff fick jag såsom varande äldst vara så god att ställa till en extra rengöring av detta kärl.

En gång råkade vi pojkar illa ut, då vi kommo överens om att tillfångataga, slakta, rengöra samt steka ett par duvor, som vi fångat bland ett 40-tal sådana, som vi hade uppe på vinden i burar, ty det ena offret blev en utmärkt vacker schwaben-durk d.v.s. en handuva, som far hade satt mycket stort värde på, ty den var inköpt mot ett högt pris från Tyskland. Följden av detta kalas blev ett kok stryk, vilket vi erkände, att vi förtjänat.

Ett extra nöje, som vi skolpojkar beredde oss var, att gå till bröllopsgården för att, som det hette: "Se bruden!" Vid ett sådant samlades en hel mängd ungdomar vid bostaden i bröllopsgården på aftonen och samtidigt skreko de, så att det hördes uti hela byn: "Brudparet fram!" Sedan uppmaningen åtlytts bjödös de äldre bland ungdomarna på brännvin. En gång, då skådespelet var slut, förflyttade jag mej jämte ett par kamrater ut bak trädgårdshäcken, där vi lågo på lur bakom den soffa i ett lusthus, på vilken brudparet hade tagit plats för att vila. Och där blevo vi i tillfälle att åhöra deras samtal ang. deras gemensamma framtidsperspektiv o.s.v. Att man kom hem sent en sådan kväll var ej att undra på, och därför vankades det ej någon uppsträckning, ty man angav blott som skäl, att man skulle genom fönstren till danssalen se på, medan brudslöjan dansades bort, vilket gick så till, att under dansen passade än den ene, än den andre att riva bort en bit av slöjan. När så brudparet omsider skulle åka hem, voro vi åskådare försedda med var sin lilla risgrynspåse, vars innehåll utöstes över resenärerna under väldiga leverop. Ett bröllop på den tiden pågick ofta under dagarna tre. På den andra dagen inbjöds åter hela slakten, och på den tredje dagen blev det husmännens och betjäningens tur att

Minnen och hågkomster

komma och gratulera och samtidigt bese de många presenter, som översänts på bröllopsdagen.

Ja, om sådana och liknande skoltidsminnen skulle man ju kunna nedskriva i legio.

Har jag nu hållit mej vid minnen från skolans gebit, så vill jag nu även beröra några sådana från konfirmationsundervisningen, vilka ju borde bliva av något allvarligare natur, men hade vi det trevligt även under denna tid, emedan hela världen lekte för oss.

Undervisningen bestod då mest i förhör av en del bibeltexter och uppläsning utantill av en mängd psalmversar och så utfrågning ej minst av en del frågor med svar, som hade upptecknats av föregående års konfirmander. Ett exempel på sådan fråga med svar: "Vilka äro rikena? Svar: Allmaktens rike. 2. Nådens rike o 3. Det tusenåriga riket. Vad är det tusenåriga riket? Svar: "Ett rike som för de trogna varar i tusende år."

Johanna Andersson i Råga Hörstad hade i sin ägo en sådan själsdödande bok, och därför gällde det att söka ställa sej väl för henne, då man önskade läsa uti hennes bok. Denna Fru Persson, som nu bor i Asmundtorp, var vår "primus". Nog förekom det väl också självsväld även under dessa "träffar" hos prästen. Så kunde kanske någon pojke roa sej och oss andra med att kasta en handfull ärtor på golvet, vilket hade till följd, att kyrkoherden P. Thulin lätt kunde gå och halka över dem o falla på golvet. Fastän ingående förhör ang. en sådan sak sattes i gång blev det utan resultat, ty sammanhållningen var mycket god, och för resten: "Gud hjälpe den", som yppade någonting där-om, så att någon blivit ertappad! Men vår bikt-fader var av den fasta övertygelsen, att någon lantbrukareson var den felande, ty han hade lätt tillgång till sådana ärtor.

Om än sammanhållningen var god inne i lärorummet, så var den ofta motsatsen byalagen sins emellan, ty ganska ofta förekom det rätt så otrevliga handgemäng på hemvägen. Men kan jag omnämna, att ingen vågade ge sej på Hans Eliasson,

Otto Wallin eller Karl Håkansson från Rönneberga, ty vi försvarade alltid varandra.

Ett rätt så roligt intermezzo vid ett av de första uppropen, då en av kamraterna med namnet: ? ? ej ville godkänna det namnet, som prästen använde utan invände: "Jag heter ej så, emedan min fader var, ?" och så angav han hans namn, som var en framstående och rik man i församlingen. Denna anmärkning upprepades senare vid flera upprop men utan resultat för vår kamrat, ty kyrkoherden ville ej blotta sanningen för oss, ty han var förbjuden därtill av den verkliga "barnafadern", som för övrigt var fader "till vänster" åt många barn i församlingen. Då det på den tiden var mycket lätt att taga sej ett nytt namn, så antog han sin rätte faders namn, och han har det ännu i denna dag. Men vill jag tillägga, att vi värdesatte denne kamrat mycket högt, för hans modighets skull, men tyckte vi, att det var ganska vågat att på detta sätt opponera sej mot kyrkoherden. Pojken ifråga var väl initierad i förhållandet, ty han hade alltid haft det stora nöjet att hämta det månatliga barnuppfostringsbidraget. Men när han så vid 16 års ålder inställde sej för att uppbära pänningarna, sade den förmente barnafadern till honom: "Hälsa nu din mor, att nu är jag ej längre din fader!" Hemkommen framförde han hälsningen ordagrant till sin moder, men blev han så samtidigt beordrad att gå tillbaka och säga: "Att han aldrig varit hans fader."

Det var ganska klart, att denne man ej kunde värja sej för att försätta sej i stilla funderingar över farna tider. Denne pojke "till vänster" blev emellertid en utmärkt präktig man uti sin samtid, ty han hade gott påbrå på både fädernet och mödernet och i detta fallet mest på fädernet. Nå ja! Om denne man hade fått betala för ett barn mer eller mindre, så spelade det ej någon större roll på hans utgifter i detta avseende, ty hans årliga inkomster voro ganska stora.

Jag vill så framdraga en liten historia, som berör min präktiga och sparsamma moder. Uti sin sparsamhetsiver hade hon

Minnen och hågkomster

av hushållskassan, vilken ej var särskilt stor, lagt undan en hel mängd 2-kronor. En svåger till min fader, lantbrukare Sven Nilsson och min fader hade ganska säkert utfunderat detta, varför de kommo överens om att skämta med henne, och så sade de till henne, att alla 2-kr. med kungahuvud nu ej längre voro gångbara mynt. I sin stora förskräckelse gick hon ut i det andra rummet och tog fram ej mindre än 39 st. mynt av detta slaget, vilka hon kastade på bordet med orden: "Det var ju 'förbaskat'. Skall jag nu förlora dessa pengar, vilka jag skulle använda till inköp av en klänning!" Svågarna skrattade högljutt och uttalade blott önskemålet att bli serverade på kaffe med bröd, vilket skedde, men dröjde det ej länge förrän hon underrättades om att dessa 2-kr. kunde utväxlas i banken. Mor blev naturligtvis mycket glad över upplysningen, varefter hon bjöd på både helan, halvan och tretåren.

Och så reste mina föräldrar en dag till Landskrona i och för inköp av en vacker klänning samt räckte beloppet till en snygg hatt åt min fader. Märk väl! Det var uti de tider, då dessa 78 kr. hade lika stort värde som 300 kr. i våra dagar.

Tänk vad lärarna på den tiden fingo bo enkelt och billigt! Uti 3^{ne} små rum bodde vi 6 personer, far, mor och vi 4 söner, och denna bostad var ej alltid så väl reparerad utan fingo tapeterna sitta kvar 10 à 15 år. Under sommarferierna måste skolorummet tagas i anspråk till sovrums, vävkammare och sysal åt skraddaren, som försåg oss pojkar med vardagskläder med tillhjälp av fars avlagda plagg. Skulle reparation nödvändigtvis utföras, så var det mor, som måste gå på byns skolstyrelseledamöter, ty far ville ej, som han uttryckte sej, sätta sej ut med vederbörande.

Med hygien var det ganska klen beställt hos byborna, och då man ej hade några badrum i hus och gårdar, måste om vintern tvättstugan användas därtill, och var det förenat med ganska stort besvär, emedan man måste uppvärma badvattnet uti en stor gryta, varefter det överfördes uti i stort kar, som var

runt till formen, så att man ej kunde utsträcka benen. Ofta fingo barnen åtminstone bada flera stycken uti samma badvatten. Dem som hade råd därtill reste naturligtvis in till staden för att taga sej ett bad då och då. Underkläder ombytades blott var 14de dag, varför det ej var underligt, om, särskilt den arbetande befolkningen, hade med sej en rätt så obehaglig odör eller lukt. Under den varmare årstiden badades det i åar, bäckar eller mangelgravar.

En gång kom en s. k. piga d.v.s. tjänsteflicka på besök hos mor uti ett ärende, då hon vid kaffebordet beklagade sej, att hon hade så smutsiga händer, varför hon då utbrast: "Frun får ursäkta, att jag ej är så ren om händerna, men skola vi baka om ett par dagar, och då blir händerna alltid så rena under degältingen."

Att min fader var känd för sin ovanligt vackra skrivstil visar följande tidningsurklipp från Landskrona-Posten den 14 mars 1955:

ASMUNDTORP

Premier för välskrivning.

Rönneberga skola hade åren 1870–1910 en lärare vid namn Nils Eliasson, som var vida berömd för sin förmåga att kunna skriva vackert. Det är också med beundran man bläddrar i de anteckningar han gjort i skolans s. k. dagbok, där bokstäverna är så vackert präntade att man knappt tror det är sant.

Som ett minne av detta och som en sporre för gossar och flickor, vilka är skrivna i Rönneberga, Alfastorp eller Örstorps byar inom Rönneberga kommuns skoldistrikts högsta klass, har en son, f. folkskolläraren Hans A. Eliasson, Landskrona, till Rönneberga kommuns folkskolestyrelse överlämnat ett gåvobrev, vars ränteavkastning efter vissa bestämmelser skall användas till inköp av en eller två bokpremier att utdelas till den eller de, som

Minnen och hågkomster

under året kan visa fram den vackraste välskrivningen.

Det kan nämnas, att gåvobrevet skrivits som ett minne av den dag, då ett 20-tal elever till donatorns fader efter 65 år var samlade till en skol- och kamratträff i Rönneberga skola på kallelse av donatorn och f. kommunalordföranden Axel Persson, Asmundtorp.

Och att han var begåvad med en något poetisk ådra, visar följande lilla vers, vilken han hade tillägnat min moder vid något högtidligt tillfälle:

Hör mej Du skapelsens fagra ros,
Älskvärda, förtjusande tärna!
Fly ej för vännens blickar din kos!
Tro mej! Han ser Dej alltid gärna
Kära Bengta! Glöm ej orden:
"Kärlek är himlen på jorden!"

N.E.

Landskrona i mars 1955.

H. A Eliasson

Tillägg till H A Eliassons "Minnen och hågkomster"

– 1 –

Enligt folktraditionen skulle å Rönneberga backar tidvis uppenbara sig ett väsen, som kallades den "rödhuvade pojken", för vilken folket där bar en viss rädsla nattetid, och därför vågade sig en del människor ej passera vägen över backarna allt för sent på kvällarna. Undertecknad, som i egenskap av min faders postbud gått över backarna tusentals gånger, såg aldrig någon skymt därav. Men jag måste tillstå, att jag många gånger under mörka kvällar "lade benen på ryggen" och kom hem svettig och andtruten, ty tanketrådarna sattes ofta i vibration över detta spörsmål särskilt vid 8 à 10 års åldern.

– 2 –

Nedanför backarnas östra sida fanns kärr och moras, varest ofta på kvällarna syntes ljussken, som människor lätt skrämdes av. Orsaken var nog den, att här säkerligen efter slaget vid Landskrona 1677 en mängd hästar och kanske även fallna krigare där begravts, och att så fosfor i deras ben vissa tider förorsakade sådana ljusfenomen. De kallades ju lyktegubbar eller vättaljus eller irrbloss.

– 3 –

En äldre lantbrukare från Rönneberga berättade ofta för människor, att en gång, då han sent på kvällen kom körande från staden, stannade helt plötsligt hans hästar alldeles löddriga av svett, oaktat han ej hade kört fort. Han tyckte sig se ett helt likfölje, som ville klänga sig fast vid vagnen. Han trodde fullt och fast på, att en gammal gumma, som omkommit vid en brand av den intill liggande gården, spökade eller "gick igen", som han kallade det. Denna gumma hade utan att tänka sig för rusat upp på vinden för att i akt och mening rädda sina där

Minnen och hågkomster

förvarade pengar, vilket emellertid ej lyckades, emedan hon blev lågornas rov.

En yngre lantbrukare, som var granne till denna äldre, förklarade saken så, att hans vita gäss och ankor på höstkvällen hade legat uti ett intill liggande dike, och därav hade hästarna blivit skrämde.

Det berättades, att då denne skrockfulle lantbrukares gamla gård revs ned, fann man i stallets alla takbjälkar borrhåål med inslagna pinnar, vilket hade gjorts för att hindra spökes framträdande.

– 4 –

Under mina barnår trodde de gamla på något slags väsen, som de kallade "goa Nisse", åt vilken man på julaftonen satte ut en skål julgröt för att därigenom få honom till sin gode vän under hela året. Denne "goanisse" sörjde för, trodde man, att årsskörden skulle bli utmärkt god och att exempelvis korna skulle lämna rikligt med mjölk.

– 5 –

Äldre människor trodde också på ett slags väsen, som de kallade "maran", som brukade vara i verksamhet om nätterna, och som anföll ej blott människor, så att de kommo i en förfärlig svettning och vända, utan även exempelvis hästarna i stallen, vilkas manar flätades eller tovades, så att man knappast kunde kamma upp dem vid ryktningen.

Säkerligen kan man ställa dessa företeelser i orsakssammanhang med något egendomligt sängläge eller något utbrott av en feber.

Kungskällan på Rönneberga backars östra sluttning omgavs under mina barnaår för 60 år sedan av ett s. k. brunnskar, som gjorde, att vattnet där alltid hölls rent och klart, och där kunde djuren alltid vattnas, ty den sinade ej, hur varmt och torrt det än bleve under somrarna. På sluttningen nedanför fanns alltid en mycket rik flora och bland växtarterna där märktes särskilt vattenväxter såsom kabbleka, ängsbollen (bullenblomster), saxifraga, bräsma, darrgräs, förgätmigej o. s. v. Vid dikeskanten växte *Carlina vulgaris*, som annars förekommer rätt så sällsynt på denna ort. Vid mitt senaste besök där fanns ej detta brunnskar, utan silade en del av vattnet ned från källan och bildade en liten rännil. Från densamma har nu lagts rör ned till den nedanför byggda gården, vilka förse dess kök och stall med friskt vatten.

I kärret på andra sidan av vägen fanns förr ett nästan oöverkomligt område, beväxt med en mängd säv, varest en mängd fåglar, såsom vildänder, vipor, kärrsångare o. s. v. i all sköns ro häckade.

Över de obebodda backarna på östra sidan svävade ofta duv- och sparvhökar, vilka i hast från luften kastade sig ned i byns trädgårdar och försågo sig med en höna, kyckling eller en duva. Det hände ofta, att vi pojkar, då vi förlorat någon vacker rasduva exempelvis, förflyttade oss upp på backarna, där vi funno lämningar av fjäderdräkten och benstommet.

Men en gång hände det ej bättre än att en sparvhök, som under sitt anfall i trädgården, bländad av solljuset flög rakt in genom en fönsterruta och lät sig fånga inne bland skolbänkarna till skolbarnens och min faders stora förvåning och förskräckelse. Snart fick han sig ett väl måttat rottingslag på nacken av läraren, som måste gå försiktigt tillväga, då han skulle förflytta honom till de sällare jaktmarkerna, ty äventyraren visade tendenser till försvar med näbben och klorna. Bytet, som han förde med sig bestod uti en liten vacker rödhakesångare. Jag skicka-

Minnen och hågkomster

de båda fåglarna till en konservator i Hör, som stoppade upp dem och placerade höken med utsträckta vingar på en gren med jaktbytet liggande på ryggen under sin banemans klor. Dessa fåglar utgöra för mig i mitt hem ett litet trevligt minne från Rönneberga skola.

– 7 –

Som bevis på hur liten pietet man i forna dagar hade för våra fäders minnen, visar följande: En lantbrukare i Asmundtorp, som på sin egendom hade en ättehö, hann under blott några års tid utjämna densamma för att därigenom tillskansa sig några kvm. åkerjord. Han gick till väga på sätt, att han varje år vid höstplöjningen jämnade ut delar av densamma med åkerbruksredskapen. Av den gamla gravplatsen återstår nu endast en liten upphöjning på fältet. I våra dagar hade nog ej sådant gått för sig opått! Då min fader förebrådde honom därför, svarade han blott att läraren lade sig i saker och ting, som ej angick honom.

För min del tycker jag, att de utmärkt vackra gravkullarna vid Rönnebergagården borde omgärdas och planteras på något sätt, så att de ej år efter år, som nu sker med några åtminstone, naggas av med åkerbruksredskapen och förminskas.

– 8 –

Som bevis på okunnighet för 60 år sedan bland vårt svenska folk, så vitt det gäller minnen från våra förfäder, må följande episod anföras: Min fader kom en dag promenerande på vägen utmed en åker och ger sig då i samtal med en dräng, som satt på dikeskanten och spisade sin merafton (en måltid vid ungefär kl. 4 på e. m.). Till sin stora förvåning finner han, att drängen suttit och med en sten i handen fullständigt sönderhackat mot en annan sten ett vackert brons-svärd, som han under plöjningen funnit. Efter några förebrående ord samlade min fader upp

H A Eliasson

några av de största styckena, vilka han förvarade bland sina forn-samlingar. Hade han blott kommit tillstädes en halv timme tidigare, så hade detta bronssvärd varit räddat för eftervärlden.

Landskrona den 6 sept. 1946.

H A Eliasson